

ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՂ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՈՒՆ ՀՀ ԿԳՄՍՆ <<ՄԱՐՏՈՒՆՈՒ Տ.
ԱՖՐԱՀԱՄՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԴՊՐՈՑ>> ՊՈԱԿ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ՝ «Նախագործակալի կենտրոնի գինվորական պատրաստություն

և անվտանգ կենսագործունեություն» առարկան և

ուսանողի անվտանգության գնահատականի բովանդակությունը,

ուղղվածությունները դպրոցում

ԱՌԱՐԿԱ՝ ՆԶՊ

ԱՆՑԿԱՑՄԱՆ ՎԱՅՐԸ՝ Վարդենիս

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՂԵԿԱՎԱՐ՝ Հասմիկ Բեյբուրյան

ԶԻՆՂԵԿ՝ Հարությունյան Գևորգ

ԴՊՐՈՑ՝ Կարնաղբյուրի Ա.Գրիգորյանի անվան միջնակարգ դպրոց

2023
ՎԱՐԴԵՆԻՍ

Բովանդակություն	
Ներածություն.....	3
Նախագորակոչիկների գինվորական ծառայության պատրաստման համակարգ.....	5
Պատանիների գինվորական ծառայության պատրաստումը, ֆիզիկական դաստիարակությունը.....	17
Եզրակացություն.....	21
Օգտագործված գրականության ցանկ.....	22

Ապագան վտանգված ժողովուրդների վերջին և միակ խաղաթուղթը՝ վերագաստիրակությունն է. . . Գ. Նժդեհ

ՆԵՐԱՄՈՒԹՅՈՒՆ

Մեր պետության զարգացման ողջ ընթացքում ահող սերնդի ռազմահայրենասիրական դաստիարակության նկատմամբ հոգատարությունը գրավել է առաջնային տեղ: Երևատարության գաղափարական դաստիարակության բաղադրիչներից է ռազմահայրենասիրական դաստիարակությունը է: Դրա անհրաժեշտությունը պայմանավորված է, երկրի պաշտպանունակության հետագամարայնդման, ազգային բանակի մարտունակության բարձրացմամբ: Բանակ-հասարակություն փոխադարձ կապի ամրապնդման գործում նշանակալի դերակատարություն ունեն մեր հանրապետությունում գործող հասարակական և պետական կազմակերպությունները ...

Իզուր չէ ասված «Այնտեղ, որտեղ բանակն ու ժողովուրդը միասնական են, այնտեղ հայրենիքն անպարտելի է»...

Թեկուզ տարբեր ծանրություն ունեն մեր պարտականությունները, սակայն պատասխանատվության առումով բոլորս հավասար ենք, որովհետև այն առաջին հերթին վերաբերում է հայրենիքի անվտանգությանը: Իսկ սրանք սուսկ բառեր չեն, այլ գործողության ուղենիշ, որի շնորհիվ մեծ առաջընթաց է նկատվել բանակ հասարակություն կապի ամրապնդման բնագավառում: Զինվորական դաստիարակության կողմերից մեկն է հայրենասիրական դաստիարակությունը, որի կարևոր օղակներն են ընտանիքը, հանրակրթական դպրոցները, բուհերը և այլն [խոսք՝ Սերյան Օհանյան-15 էջ 85-90]:

Ահող սերնդի դաստիարակությունը ընտանիքում և դպրոցում ունի ընդհանուր շատկողմեր: Ընդհանուրն այն է, որ դաստիարակ ական գործընթացը մեթոդաբանական մեկ հիմնունի: Հայրենասիրական դաստիարակությունը և՛ դպրոցում, և՛ ընտանիքում ուղեկցվում է հայրենիքի նկատմամբ սիրո, նվիրվածության ձևավորմամբ, հոգևոր և նյութական արժեքների ֆանաչմամբ ու գնահատմամբ: Ընտանեկան դաստիարակությունը հայրենասիրական գիտելիքների ձևավորման նախնական աստիճանն է: Ընտանիքում երեխաների հայրենասիրական դաստիարակության առավել արդյունավետ ձևերից կարելի է նշել հետևյալները՝

ա) ընտանեկան լուսանկարների, նամակների միջոցով, երեխաների մեջ սերմանել սեր առ հայրենիքը

բ) ընտանիքի անդամների հետկազմակերպել , արժավներ, էֆրսկուրսիաներ, այցելություններ, մարտական և փառքի հուշարձաններ, թանգարաններ, ցուցահանդեսներ, ռազմական գորահանդեսներ

գ) ընտանիքի ավագների ծնողների միջամտությունը երեխաների դպրոցական արտադպրոցական ռազմահայրենասիրական միջոցառումներին

դ) ընտանիքում հիմնել հայրենասիրական ուղղվածության գրադարան, այցելել գեղարվեստական ցուցահանդեսներ, երեխաներին օգնել՝ կազմել ու հայրենասիրական ցուցահանդեսներ: Ահող սերնդի հայրենասիրական դաստիարակության համակարգի հաջորդ օղակը հանրակրթական դպրոցն է:

Դպրոցականների հայրենասիրական դաստիարակության գիտակցության ձևավորման կարևոր նախադրյալները հուշում են, որ յուրաքանչյուր ուսումնական առարկայեւեւ է բովանդակի աշխարհայացքային և բարոյական գաղափարներ: Այդ գործընթացի արդյունավետիւրականացումը պահանջում է աշակերտի անձի «Ես»-ի կայացում, բարոյական և կոփում: Անձի ես-ի զարգացումը և ձևավորումը տեղի է ունենում կոլեկտիվ միջավայրում: Կոլեկտիվը հզոր ազդակ է ուսումնական և արտադասարանական աշխատանքի մեջ հաջողության հասնելու, յուրաքանչյուր անդամի վարքագծը մշակելու համար: Ինչ խոսք, դասյնական էլ հեշտ չէ: «Տիեզերանավ կառուցելն ավելի հեշտ է, քան՝ կոլեկտիվ»: Հարկավոր է ստեղծել այնպիսի պայմաններ, գործունեության այնպիսի եղանակներ, որոնցում դրսևորվում են անձի էությունը, նրա ձգտումները՝ տեսնել ու ոչ միայն, սեփական անձը, այլ և կոլեկտիվի յուրաքանչյուր անդամի (խոսք՝ Սերժ Սարգսյան): Հայրենասիրության ձևավորումը բարձր մակարդակի հասցնելն ու պահպանելը բավականին բարդ ու աշխատատար գործընթաց է:

ՆԱԽԱԶՈՐԱԿՈԶԻԿԵՆԻ ԶԻՆՎՈՐԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ

Երիտասարդներին զինվորական ծառայությանը նախապատրաստելը հանդիսանում է ոչ միայն ռազմական անվտանգության, այլ նաև Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական հասարակության շինարարության կարևոր բաղադրիչ և իրենից ներկայացնում է պատանիների ուսուցման ու դաստիարակության, զինվորական ծառայության պաշտոնական ընդհանուր և հատուկ պարտականությունների կատարման համար անհրաժեշտ նրանց գիտելիքների, կարողությունների ու հմտությունների, համոզմունքների ձևավորման գործընթաց: Իս երիտասարդների նպատակաուղղված սոցիալական ցցման ձևերից մեկն է, որում իրենց գործառույթներն ու խնդիրները կատարում են գրեթե բոլոր կառույցները: Իր բարդության և բազմակողմանիության հետևանքով այն կարող է դիտարկվել ընդհանուր գիտական համակարգային մոտեցման տեսանկյունից, որը թույլ է տալիս ձևավորել դրա մասին պատկերացումներ, որոնք անհրաժեշտ են մեր հետազոտության խնդիրները լուծելու համար: «Ժամանակակից իմացության վորձը, գրում է համակարգային մոտեցման տեսաբաններից մեկը՝ Վ.Ն.Սազատովիսին, ցույց է տալիս, որ օբյեկտի առավել խորը և համապարփակ նկարագրություն ստացվում է այն դեպքում, երբ այն ներկայացվում է որպես համակարգ: Համակարգային մոտեցումը, ըստ դրա հեղինակների՝ Վ.Գ.Աֆանասևի [16-էջ506], Ի.Վ.Բլաուբերգի և Մ.Ս.Կազանի [28-էջ300] և այլոց, հանդիսանում է իմացության համար պիտանի գործիք, քանի որ անհրաժեշտության դեպքում

համակարգի տեսնով կարող է ներկայացվել ցանկացած օբյեկտ, երևույթ կամ գործընթաց: Դրա կիրառությունը հատկապես հիմնավորված է այնտեղ, որտեղ ուսումնասիրվող օբյեկտն այնքան բարդ է, որ որևէ կողմնային, կամ համալիր հետազոտությունն ակնհայտորեն բավարար չէ: Գիտնականների կողմից սահմանված են ընդհանուր գիտական համակարգային մոտեցման կիրառության երկու եղանակ: Առաջին եղանակը հանաչողականն է, որը համակարգային 6 մոտեցման օգնությամբ թույլ է տալիս ձևակերպել ամբողջ ակնպատկերը՝ պատկերացումը հետազոտվող օբյեկտի, երևույթի կամ գործընթացի մասին: Այս դեպքում համակարգը, ինչպես սահմանել է Ս. Վ. Եմելյանովը և Է. Լ. Նապելբաունը, իրենից ներկայացնում է «...իրականության մասին գիտելիքների կազմակերպման հատուկ եղանակ, որը հատուկ նախատեսված է իրականության հետ որոշակի նպատակադրված ազդեցության իրականացման համար այս գիտելիքների առավել արդյունավետ օգտագործման համար, որի դեպքում այդ իրականության մասին դեկլարատիվ, ընթացակարգային և արժեքային պատկերացումները ներքին համաձայնության մեջ են գտնվում» [27էջ40-41]: Երկրորդ եղանակը կառուցողականն է, որը հնարավորություն է տալիս վերատեղծել իրականությունը, որի մասին արդեն ձևավորված է պատկերացումը և կառավարել այն:

Այս դեպքում կիրառելի է այն սահմանումը, որը ձևակերպել է Վ. Ն. Սագատովսկին, ով համակարգը համարում է «...տարրերի վերջավոր բազմություն, որոնք միավորված են դինամիկ և ստատիկ հարաբերություններով, որը անհրաժեշտաբար և բավարար կերպով ապահովում է նպատակադրված հատկությունների առկայությունը, որը թույլ է տալիս լուծել համակարգագոյացնող հակասությունները որոշակի ներքին պայմաններում» [39էջ4] Ընդհանուր գիտական համակարգային մոտեցման կիրառումը հատկապես հիմնավորված է բարդ օբյեկտների, երևույթների և գործընթացների նկատմամբ, որոնք գտնվում են միջառարկայական հետազոտության կենտրոնում: Ընդունելով միջառարկայական հետազոտության օբյեկտների կիսահամակարգայնությունը, հետազոտողները հնարավորություն են ստանում իրենց նպատակների համար օգտագործել առարկայական և միջառարկայական գիտելիքները, ինչը հատկապես կարևոր է մեր դեպքում: Համակարգային մոտեցման մեթոդաբանությունը մանկավարժության մեջ հիմնվում է Ֆ.Ֆ. Կորոլյովի [29-էջ260], Ն.Վ. Կուզմինայի [30էջ165], Ա.Մ. Սիդորիևի [39էջ-166] և այլ գիտնականների աշխատությունների վրա: Դիտարկելով մանկավարժական համակարգերի որակական ինֆորմատիվությունը, հեղինակները սահմանել են, որ սվյալ կատեգորիային պատկանում են ոչ միայն համակարգերը, որոնք լցված են բացառապես մանկավարժական բովանդակությամբ, այլև ընդհանրապես մանկավարժական նպատակների, բովանդակության, ձևերի ու դրա 7 իրականացման մեթոդների առկայությամբ համակարգերը: Ինչպես հետևում է թվարկված հեղինակների ենթադրություններից, մանկավարժական համակարգերի հետազոտությունը կատարվում է հատուկ ծրագրի հիման վրա, որը մի կողմից հիմնված է ընդհանուր գիտական մոտեցման վրա, իսկ մյուս կողմից արտացոլում է դրանց առանձնահատկությունները: Թվարկված հեղինակների արտահայտած տեսակետների հիման վրա վերաբերվում է բնութագրել երիտասարդներին զինվորական ծառայությանը նախապատրաստելու մանկավարժական համակարգը: Երիտասարդներին զինվորական ծառայությանը նախապատրաստելու համակարգն իրենից ներկայացնում է բարդ սոցիալական, բաց և բազմաչափ համակարգ, որը, ինչպես և բոլոր սոցիալական համակարգերը, ունի նպատակադրվածության հավանական բնույթ: Այն լիովին որոշված է ավելի բարձր մակարդակի 5 մակրոհամակարգերով՝ հասարակությամբ և դրա կառույցներով, կրթությամբ, Զինված ուժերով և այլն: Այն հավասարապես կարող է կոչվել մանկավարժական, քանի որ օժտված է հետևյալ հատկանիշներով. -մանկավարժական նպատակներ (երիտասարդի մասին խթանական

կերպարներով, պատկերացումներով, ով օժտված է ռազմամասնագիտական գործունեության համար անհրաժեշտ անձնային որակներով)՝ որպես համակարգագոյացնող գործոններ:

Մանկավարժական բովանդակություն (հատուկ մասնագիտական փորձի համախումբ, որն անհրաժեշտ է փոխանցել երիտասարդին՝ նպատակին հասնելու համար); - մանկավարժական տեխնոլոգիաներ (երիտասարդների ուսուցման ու դաստիարակության համակարգեր) - արտաբնական ազդեցությունների, զինամիկության և կառավարելիության համար բաց լինելը: Ինչպես ցանկացած մանկավարժական համակարգ, այն առաջանում է կապված երիտասարդների դաստիարակության և սոցիալական ացման որոշակի ասպեկտի հետ, որը հատուկ ստեղծվում է հիմնական հակասությունների լուծման համար, ունի հատուկ առարկա, ուսումնասիրության սեփական ալգորիթմ և կառուցվածք:

8 Հարմարեցնելով համակարգային մանկավարժական հետազոտությունները, որոնք առաջարկվել են Վ. Պ., Ն. Վ. Կուզմինայի [30-էջ165], Ա. Մ. Սարաբովի [40-էջ12], Ա. Մ. Սիդորկինի կողմից [39էջ166] և այլն, մեր պայմաններին, մենք կարծում ենք, որ զինվորական ծառայությանը երիտասարդներին պատրաստելու մանկավարժական համակարգի վերաբերյալ պատկերացումների ձևավորումը կարող է կայանալ հետևյալ հետազոտական գործողությունների կատարման մեջ. - համակարգի տեղայնացում, այսինքն՝ անհրաժեշտ համակարգային հատկությունների սահմանում, դրա սահմանների և միկրոհամակարգի բացահայտում; - երիտասարդներին զինվորական ծառայության պատրաստման մանկավարժական համակարգի հիմնական գործառնությունների բնութագրերը; - համակարգի կառուցվածքի, ենթահամակարգերի միջև ներքին կապերի, ինչպես նաև մակրոհամակարգի հետ արտաքին կապերի նկարագրություն, - երիտասարդներին զինվորական ծառայության պատրաստելու համակարգի հնարավոր վարքի և դրա կառավարման մասին պատկերացումների ձևավորում; - ուսումնասիրության ասպեկտի հստակեցում և սուբյեկտների միջև էական կապերի, փոխազդեցությունների բնութագրում: Քաղաքացիներին զինվորական ծառայության նախապատրաստելու նպատակաուղղված մանկավարժական համակարգերի հաշվին որակյալ անձնակազմով Զինված ուժերի հավաքագրման խնդրի լուծումը միեղանակ է, որին անվանդաբար դիմում են և՛ հասարակությունը, և՛ պետությունը՝ բանակի անձնակազմի պահանջմունքների և դրանց որակյալ բավարարման միջև հակասությունների սրման դեպքում: Այս փաստը բխում է խնդրի վերլուծությունից և դրանց պատմական զարգացման ընթացքում այն լուծելու փորձերից: Ժամանակակից դրվածքով երիտասարդներին զինվորական ծառայությանը նախապատրաստելու խնդիրը վերլուծվում է Գ. Մ. Ավերյանովի [21-էջ201], Վ. Ի. Կուզմինայի [31-էջ147], Յու. Ա. Տանյուխովի [42-էջ162] և այլոց աշխատություններում: Հասարակության հիմնական կոչերը, որոնք սահմանում են զինվորական ծառայությանը երիտասարդներին նախապատրաստելու համակարգի զարգացումը, որոնց հղում են կատարում հեղինակները, հակասություններ են հանդիսանում.

Հայրենիքի ապագա պաշտպանների նկատմամբ պահանջմունքների անի և նրանց մտավոր, հոգեկան, հոգևոր-բարոյական և ֆիզիկական զարգացման մակարդակների միջև հակասությունները: Հակասություններն առաջանում են կապված անձի կրթության ու դաստիարակության ավանդական ինստիտուտների՝ ընտանիքի, դպրոցի, հասարակության և այլնի թուլացման, անձի զարգացման մեջ «բակի», սպորտային, հասարակական ու երիտասարդական իտվորումների դերի նվազեցման, իսկ երբեմն նաև երիտասարդի կյանքից դրանց լրիվ բացառման հետ: - Զինվորական մասնագիտություններից շատերի համար կրթական բարձր ցենզը և գորակոչային կոնտինգենտի համար կրթական մակարդակի նվազեցումը; - Ծառայության ժամկետի փոփոխությունը, որը ամեն տարի

մեծացնում է կադրային պահանջումները Ձինված ուժերում և նվազեցնում է ֆադաբացիների թվաքանակը, որոնց կարելի է ուղարկել դրանց հավաքագրմանը: Հակասությունը կապված է ինչպես ընդհանուր ժողովրդագրական վիճակի, այնպես էլ ֆադաբացիների մի մասի կողմից զինվորական ծառայությունից խուսափելու հետ: Նշենք, սակայն, որ վերը բերված են միայն հակասությունների մի խումբ, որոնց լուծումը կապված է երիտասարդներին զինվորական ծառայությանը նախապատրաստելու մանկավարժական համակարգի ձևավորման ու զարգացման հետ: Այս խումբը որոշվում է Ձինված ուժերի ուղիղ պահանջումներով:

Այն առավել ակնհայտ է, ուստի գրեթե միշտ ընդգծվում է խնդիրն հետազոտողների կողմից, բայց նման ըմբռնումը, ըստ մեզ, հանդիսանում է նեղ, եթե չստեղծվի սխալ:

Օրինակ՝ հակասությունների նույն այդ խմբով հաճախ գործում են համակարգի հակառակորդները, ովքեր համոզված են, որ այն արդիական չի դառնա մասնագիտական բանակի հայտնվելու հետ: Իրականում զինվորական ծառայությանը երիտասարդներին նախապատրաստելու մանկավարժական համակարգը նույնպես ձևավորվում է անձի, հասարակության և պետության պահանջումներով: Ձևավորվող ֆադաբացիական հասարակության պահանջումները կապվում են մի շարք տնտեսական, ֆադաբացիական, սոցիալական պայմանների հետ, անձի, ֆադաբացու հետ, առանց որի այդ կառուցումն անհնար է: Առաջին հերթին հարկ է նշել, որ մարդու ֆիզիկական, մտավոր և հոգևոր զարգացումը հանդիսանում է նրա կենսական կարևոր հետաքրքրությունը, որը ձգտում է իրականացնել ցանկացած զարգացած հասարակություն: Համաձայն Վ.Ի. Լուստովի [33], Ա.Ա. Պրոխոմևի [35-էջ344] և այլ գիտնականների աշխատությունների՝ անձի կենսական կարևոր հետաքրքրությունների իրականացումը արդարացիորեն համարվում է հասարակության զարգացման ու անվտանգության գործոն, և այդ առնչությամբ երիտասարդներին զինվորական ծառայությանը նախապատրաստելու մանկավարժական համակարգը իրենից ներկայացնում է լրացուցիչ միջոցներ ու ռեսուրսներ՝ անձի հետաքրքրությունների ու պահանջումների իրականացման համար, որոնց պակասն այսօր շատ զգալի է:

Մեզ մոտ է, և շատ հասկանալի է հայրենասեր ֆադաբացու, հասարակության լիարժեք անդամի գաղափարը, որը հիմնվում է ֆադաբացիական, ազգային, էթնիկական, մշակութային և այլ նույնականացումների վրա, որն արտահայտված է Ա.Ն. Վիրեչիկովի և Մ.Բ. Կուսնարցեյի [23-էջ400], Լ.Մ. Դրոբիժևի [24-էջ10-29], Վ.Ս. Մագունի [34-էջ327] և այլոց աշխատություններում: Մանկավարժական հանրագիտական բառարանում սրվում է հայրենասիրության հետևյալ բացատրությունը՝ «... սեր հայրենիքի, հայրենի հողի, սեփական մշակութային միջավայրի նկատմամբ: Հայրենասիրության այս բնական հիմքերով, ինչպես բնական զգացողությամբ միավորվում են նրա բարոյական արժեքները՝ որպես պարտականություններ ու առաքինություններ: Հայրենիքի նկատմամբ իր պարտականությունների հստակ գիտակցումն ու դրանց հավատարիմ կատարումը ձևավորում են հայրենասերի առաքինությունը, որը հնուց ունեցել է նաև կրոնական նշանակություն»: Ա.Ն. Վիրեչիկովի և Մ.Բ. Կուսնարցեյի [23-էջ400] և այլ գիտնականների ըմբռնմամբ հայրենասիրությունը անհատների կողմից այն դիրքորոշման կամավոր ընդունումն է, որում պետականի առաջնահերթությունը հանդես է գալիս ոչ թե սահմանափակումներով, այլ անհատական ազատության խթանիչ և ֆադաբացիական հասարակության զարգացման ու կայացման պայմաններով: Հայրենասիրությունը ժամանակակից պայմաններում ենթադրում է մարդու համապատասխան ակտիվ սոցիալ-մշակութային և այլ գործունեությունը հանրություն, հանրության մասնակցությունը հասարակական գործընթացներին, հասարակության դերի ակտիվացում պետական գործերում: Հայրենասիրությունը, որպես անձի, հանրության,

հասարակության և պետության հիմնարար, սոցիալական, մշակութային, սուբյեկտիվ շահերի հարաբերակցությունն իր գոյության պայմանների նկատմամբ, ենթադրում է փոխադարձ բարձր պատասխանատվություն՝ կայունության և անվտանգության համար: Հիմնվելով Բ.Գ.Անանևի [17-էջ288], Ա.Ն. Լեոնտևի [32-էջ352], Վ.Ա. Պետրովսկու [36-էջ560] և այլոց անձնային-գործնական մոտեցման տեսությունների վրա՝ մենք ենթադրում ենք, որ երիտասարդին զինվորական ծառայությանը նախապատրաստելը հենց այն գործունեությունն է, որում կարող է զարգանալ և դրսևորվել ինչպես անձի ինքնությունը, այնպես էլ հայրենասիրությունը: Պետական հետաքրքրությունը կայանում է կրթության հաշվին երիտասարդների նպատակաուղղված սոցիալականացման կազմակերպման մեջ: Քաղաքացիներին զինվորական ծառայությանը նախապատրաստելու մանկավարժական համակարգը համապատասխանում է այդ հետաքրքրությանը, ընդ որում ոչ միայն երիտասարդներին լրացուցիչ զիտելիքներով, կարողություններով և հմտություններով զինելով:

Այսպես, Ա.Գ.Ասմոլովի [18-էջ65-86], Ա.Վ.Մուդրիկի [35- էջ624], Տ.Վ.Եվգենովի և Վ.Վ. Տիտովի [25-էջ122-134] և այլ զիտականների աշխատություններում արդյունավետ նպատակաուղղված սոցիալականացումը կապվում է կրթության այնպիսի վիճակի հետ, որը տանում է ահող մարդուն սոցիալական կապերի համակարգ, պատրաստում է նրան պետական մարդու, հայրենիքի պաշտպանի, մշակութային երկայացուցչի և ստեղծողի դերերին:

Դաստիարակության տարբեր հայեցակարգերի վերլուծությունը Յու.Ա. Տանյուխինի [42-էջ400] կարծիքով վկայում են այն մասին, որ քաղաքացիականության դաստիարակության և անձի այդ ինտեգրատիվ հատկության առաջատար բաղադրիչն է՝ հայրենասիրության խնդիրը զիտակցվում է որպես երիտասարդության դաստիարակության կարևորագույն խնդիրներից մեկը, որը լուծվում է հանրակրթական դպրոցում: Նա նաև համոզված է, որ Զինված ուժերը երիտասարդի ինքնորոշման իրավունքն են, որը պետք է հաշվի առնել կրթական համակարգում: Նշենք, որ ցանկացած պետություն կարիք ունի որակյալ պետական ծառայողների, որոնց նկատմամբ պահանջները անձնական և երբեմն մասնագիտական առումով, նույնական են ռազմա-մասնագիտական գործունեության առարկայի պահանջներին: Այսպիսով, երիտասարդներին զինվորական ծառայությանը պատրաստելու մանկավարժական համակարգը նպատակաուղղված ձևավորվում է ոչ միայն Զինված ուժերի պահանջների բավարարման համար, ինչպես սխալմամբ ընդունված է համարել, այլև բավարարել մարդու, հասարակության և պետության կենսական կարևոր պահանջումները: Այդ հիման վրա փորձենք որոշել նրա հիմնական համակարգային հատկությունները: Մեր կարծիքով, դրանք կայանում են. – երիտասարդներին պետական, մասնավորապես զինվորական ծառայության պարտականությունների կատարմանը պատրաստելու մեջ; - հոգևոր, մտավոր և ֆիզիկական զարգացման մեջ երիտասարդների կենսական հետաքրքրությունները բավարարելու հնարավորության մեջ; - գործունեության ձևի ձևավորման մեջ, որտեղ զարգանում է երիտասարդության քաղաքացիական ինքնությունը և հայրենասիրությունը; - քաղաքացիների սոցիալականացման և կրթության հրատապ խնդիրների լուծման հարցում: Ընդհանուր առմամբ, կենտրոնանալով մանկավարժական համակարգերի էության վրա, որը բացահայտվել էր Վ.Պ. Բեսպալկոնի, Ֆ.Ֆ. Կորոլովի, Ն.Վ. Կուզմինայի, Ա.Մ. Սարանովի, Ա.Մ. Սիդորկինի և այլոց կողմից, ինչպես նաև մեր կողմից ձևակերպված հիմնական համակարգային հատկությունների վրա, մենք կարող ենք տալ զինվորական ծառայությանը քաղաքացիների պատրաստման մանկավարժական համակարգի աշխատանքային սահմանումը:

Երիտասարդներին զինվորական ծառայությանը պատրաստելու մանկավարժական համակարգը պետության, հասարակության և Զինված ուժերի կողմից մանկավարժական գործընթացի մի շարք փոխկապակցված և փոխադանառվող բաղադրիչներին է ստեղծված, որը նպատակաուղղված է պետության, հասարակության և Զինված ուժերի կողմից, որոնք, իբրև օրգանական հարաբերություններ նպատակաուղղված ստեղծում են մանկավարժական գործընթացի փոխադանառվող և փոխկապակցված բաղադրիչների համախումբ, որոնք օրգանապես փոխկապակցված ձևավորում են անձի որակները ձևավորելու հատկություն, որոնք անհրաժեշտ են զինվորական ծառայության պարտականությունները կատարելու համար՝ անձի, հասարակության, պետության և Զինված ուժերի շահերին համապատասխան: Որպես բարդ համակարգ, զինվորական ծառայությանը երիտասարդներին պատրաստելը, ինչպես մենք ենք կարծում, կարող է միավորել հինգ հիմնական ենթահամակարգեր, որոնք ձևավորում են փոխկապակցված ուղղություններ պետության, հասարակության և Զինված ուժերի նպատակաուղղված գործունեության մեջ: - ուսանող երիտասարդությանը զինվորական ծառայությանը պարտադիր նախապատրաստում (ԿԳԱ ձևաչափ); - պարտադիր նախնական զինվորական ծառայություն և ֆաղափացիների կամավոր վերապատրաստում զինվորական ծառայության - զինվորական-կիրառական և տեխնիկական սպորտային զբաղվածություն; -կադետային ուսուցում; - երիտասարդների ուսումնական հաստիարակություն: Երիտասարդներին պարտադիր զինվորական ծառայությանը պատրաստելու շրջանակներում հետազոտվող մանկավարժական համակարգը իրենից ներկայացնում է. –Պետական ընդհանուր, տարրական, միջնակարգ և բարձրագույն մասնագիտական կրթության չափաբաժնի կատարում, որը նախատեսում է «Կենսագործունեության անվտանգության հիմունքներ» ուսումնական առարկայի կամ «Կենսագործունեության անվտանգություն» ուսումնական առարկայի յուրացումը;- մասնակցություն ժողովներին, որոնք անցկացվում են զինվորական կոմիսարիատների կողմից՝ ֆաղափացիներին զինվորական ծառայությանը պատրաստելու շրջանակներում; - «Ֆիզիկական կուլտուրա» ուսումնական առարկայի կամ ուսումնական տարակարգի բովանդակության յուրացում; -այլ ուսումնական առարկաների կամ ուսումնական տարակարգերի լրացուցիչ կամ ֆակուլտատիվ բովանդակության յուրացում: Կադետային ուսուցումը իրենից ներկայացնում է մի համակարգ, որում երիտասարդների ուսուցման ու դաստիարակության խնդիրը իրականացվում է ուսումնական-գործունեության, դրա բովանդակության, ներկայացուցիչների, պատմության ու ավանդույթների, վարքի նորմերի ու կանոնների, զինվորական մշակույթի հետ անմիջական շփման մեջ: Ժամանակակից կադետային կրթությունը բնութագրվում է կայուն որակական ու ֆանակական աճով, հատուկ տարածաշրջանային մոդելների ձևավորմամբ, ձևերի բազմազանությամբ և նույնիսկ առանցքային գաղափարներով: Զինվորական ծառայությանը և կադետային կրթությանը պարտադիր պատրաստումը հանդիսանում է կրթության մակրոհամակարգերից մեկը, որն ուղղված է պետության նպատակաուղղված գործունեությանը ահող սերնդին սոցիալական փորձի փոխանցման մեջ, որն անհրաժեշտ է նրան լիարժեք սոցիալականացման համար: Կրթությունը, որն ունի սեփական կառույցները, միջոցները, կառավարման տեխնոլոգիաները և այլ բաղադրիչներ, այսպիսով, հանդիսանում է մակրոհամակարգերից մեկը, որոնք ներառված են երիտասարդներին զինվորական ծառայության պատրաստելու մանկավարժական համակարգի մեջ: Քաղաքացիների պարտադիր նախագործակազմային և կամավոր պատրաստումը զինվորական ծառայությանը ներառում է հետևյալը. – պաշտպանության ոլորտում տարրական գիտելիքների ստացում; – պատրաստում զինվորական ծառայությունների հիմունքներին; – ուսումնական-հաստիարակություն; – զինվորական ծառայությանը ֆիզիկական ու բարոյական-հոգեբանական պատրաստության ձևավորում; – զինվորական ծառայությանը ֆաղափացիների կամավոր պատրաստման

երջանակներում ռազմակիրառական մարզածևերով պարապմունքների կազմակերպում և անցկացում: Տարբեր տարիքի երիտասարդներին զինվորական ծառայությանը պատրաստելու մանկավարժական համակարգի մեջ մասնակցության լայն ձևերեն հանդիսանում ռազմակիրառական և տեխնիկական մարզածևերով պարապմունքները: Նման պարապմունքները ոչ միայն նպաստում են մարդու ակտիվության պահանջումների բավարարմանը, այլ նաև նրա մոտ անձի ռազմական և տեխնիկական ուղղվածությանը, հոգեկան կայունության և կամքի ձևավորմանը, որոնք անհրաժեշտ են ռազմական ծառայության պարտականությունների կատարման համար, իսկ բացի այդ, ձևավորում են ֆաղափացիների կատեգորիա, որոն ունակ և մոտիվացված են տեխնիկական ու ինժեներական արվեստին: Այս երկու ուղղությունները զինվորական ծառայությանը երիտասարդների նպատրաստելու մանկավարժական համակարգի կազմում այն մտցնում են կամավոր պաշտպանական հասարակական կազմակերպությունների գործունեության մակրո համակարգի մեջ: Վերջապես, մի ուղղություն, որը ներառված է զինվորական ծառայությանը երիտասարդներին պատրաստելու մանկավարժական համակարգի մեջ, հանդիսանում է ռազմահայրենասիրական դաստիարակությունը: Դրա ընդգծումը թույլատրելի է միայն հետազոտական նպատակներով այն պատճառով, որ երիտասարդների ռազմահայրենասիրական դաստիարակությամբ զբաղվում են մասնագետներ, և կրթության համակարգում, և ԴՈՍԱԱՑԻ աշխատանքի համակարգում: Ռազմահայրենասիրական դաստիարակությունն այսօր, ինչպես հետևում է Ե.Ա.Անդեևայի, Վ.Ի. Լուտովիևովի, Ս.Ն. Տոմիլիևի և այլոց աշխատություններից, երիտասարդների մոտ բարձր հայրենասիրական գիտակցության ձևավորման, հայրենիքի նկատմամբ հավատարմության, ֆաղափացիական պարտի, հայրենիքի շահերի պաշտպանության կարևորագույն սահմանադրական պարտականությունների կատարմանը պատրաստակամության պետական մարմինների, տեղական ինքնակառավարման մարմինների, հասարակական միավորումների և կազմակերպությունների բազմապլան, համակարգային, նպատակաուղղված և կոորդինացված գործունեությունն է: Այս ուղղության միջոցով զինվորական ծառայությանը երիտասարդների պատրաստության մանկավարժական համակարգի գործունեությունը կարող է ներառվել ֆաղափացիների հայրենասիրական դաստիարակության մեջ: Այսօրայն գիտակցվում է որպես առաջնահերթ պետական խնդիր, որն իրականացվում է սելիական պետական ծրագրի հիման վրան կոչված է նպատակելու պետական և ազգային նույնականացման ձևավորմանը, և սրա հիման վրա՝ սեր հայրենիքի նկատմամբ, հարգանք մշակույթի նկատմամբ, պատրաստակամություն դրանք զարգացնելու և պաշտպանելու : Ձեռնամուխ լինելով երիտասարդներին զինվորական ծառայությանը պատրաստելու մանկավարժական համակարգի կառուցվածքի վերլուծությանը, նշենք, որ հետազոտողների մեծ մասը մանկավարժական համակարգում որոնում է «նյութական հիմք», «... որը բաղկացած է համեմատաբար ինֆուորայն տարրերից, որոնք չունեն համակարգի ինտեգրատիվ հատկանիշներ, բայց ունեն դրանք փաթագյեցության մեջ ձևավորելու ունակություն»: Մանկավարժական համակարգերի հետազոտություններում, առավել հաճախ ընդունված է սահմանել ոչ միայն նրանց կազմը, այլ կառուցվածքը — «օբյեկտի կայուն կապերի համախումբ, որոնք ապահովում են նրա ամբողջականությունն ու նույնությունը հենց իր հետ, այսինքն՝ տարբեր արտաքին ու ներքին փոփոխությունների դեպքում հիմնական հատկությունների պահպանումը»: Դա նշանակում է, որ համակարգը վերլուծելիս, պահանջվում է ոչ միայն ցույց տալ կառուցվածքային բաղադրիչները, այլ նաև ցույց տալ դրանք որոշակի կապի մեջ: Այդպիսի խնդրի համար, ինչպես մեզ թվում է, առավել հարմար է գրաֆիկական մեթոդը: Համակարգային մանկավարժական հետազոտություններում կառուցվածքի ձևավորումը ամբողջությամբ կախված է հետազոտության ոլորտից: Այսպես համակարգային մոտեցման զարգացման մեջ կարելի է առանձնացնել մանկավարժական ամբողջական համակարգի կամ գործընթացի կառուցվածքի սահմանման օրինակներ՝ - դաստիարակող և դաստիարակվող ենթահամակարգերի միջոցով

(Յու.Պ.Ազարով); - նպատակային, բովանդակային, կազմակերպչա-գործնական և վերլուծաարդյունքային բաղադրիչների միջոցով (Յու.Կ.Բաբանսկի); - փոխներքափանցող ուսումնական ու արտաուսումնական գործունեության միջոցով (Գ.Ֆ.Ֆեոդորեց); - դաստիարակության ընդհանուր նպատակների ու խնդիրների, ուսուցման ծրագրերի ու բովանդակության, սովորողների՝ որպես ուսուցման ու դաստիարակության օբյեկտների, մանկավարժական կադրերի, ուսուցման տեխնոլոգիաների միջոցով (Տ.Վ.Իլյասովա): Հասկանալով, որ նման համակարգը կարող է ներառել տարբեր բնույթի ու բարդության մակարդակի բաղադրիչներ, մենք դրանում առանձնացրել ենք՝ նպատակային, նորմատիվ, բովանդակային, սուբյեկտիվ, կազմակերպչական, արդյունքագնահատողական և կառավարչական բաղադրիչներ: Երիտասարդներին զինվորական ծառայությանը պատրաստելու մանկավարժական համակարգին պատակային բաղադրիչը միավորում է մանկավարժական նպատակները, որոնց ձեռք բերման համար ձևավորվում է համակարգը: Նպատակաուղղվածությունը, ինչպես մենք արդեն գրել ենք վերևում, հանդիսանում է մանկավարժական համակարգի բնութագրիչ կողմերից մեկը: Ցանկացած մանկավարժական համակարգի ձևավորումն ու գործառնությունը ենթակա է այս կամ այն նպատակին, որը հանդես է գալիս որպես համակարգագոյացնող բաղադրիչ: Մանկավարժական համակարգի նպատակն է կրթության միջոցներով մարդու զարգացման ծրագրի նկարագրությունը, գիտելիքների համակարգի, գործունեության այն նորմերի ու հարաբերությունների նկարագրությունը, որոնց արդյունքում պետք է տիրապետի սովորողը: Նպատակադրման մեթոդաբանական հիմքը, բնականաբար, հանդես են գալիս սոցիալական ու պետական պատվերները, կրթական չափանիշներով Զինված ուժերում մարդկանց պահանջմունքների հետազոտության արդյունքները, որոնք օժտված են որոշակի անձնային որակներով, սակայն, գործնական ու մոտ ակն ուսուցման հստակ նպատակներ հանդես են գալիս անմիջապես մանկավարժական համակարգի մանկավարժ-կազմակերպիչները: Բնութագրելով համակարգի նպատակային բաղադրիչը, հարկ է նաև հաշվի առնել հասանելիության և ախտորոշվողականության պահանջները, որոնք առաջադրվում են մանկավարժական նպատակներին: Նորմատիվներն, զինվորական ծառայությանը ֆազաբացիներին պատրաստելու համակարգը սահմանված է Հայաստանի Հանրապետության ֆազաբացիներին զինվորական ծառայությանը պատրաստելու հանրապետական համակարգի Սահմանադրության մեջ: Ըստ մեր համոզման, նման կերպ նպատակի ձևակերպումը վերաբերվում է ոչ միայն համակարգի մանկավարժական բովանդակությանը: Այն, նախևառաջ, ուսումնասիրում է տարածաբանային և պետական մակարդակով Զինված ուժերի կադրային պահանջի ապահովման, նորմատիվների, ֆինանսավորման, ինչպես նաև Զինված ուժերի ներքին կառավարման գործընթացի վարչարարական վերահսկման արդիականացում: Հայեցակարգի վիճակը ավելի շուտ հարկ է ընկալել որպես նորմատիվ դաշտի ուղեկից և սահմաններ, որում իրականացվում է մանկավարժական գործունեությունը: Մանկավարժ-հետազոտողների աշխատանքներում մանկավարժական համակարգի նպատակները արտահայտված են բավական հստակ և կառուցողական, սակայն, հստակեցման տարբեր աստիճաններով:

Այսպես, Ս.Պ. Պոլյակովը [37- էջ576], օրինակ, համակարգի նպատակը կապում է զինծառայության հիմունքների ուսուցման արդյունքի, գիտելիքների, գործնական հմտությունների ու կարողությունների, բարոյահոգեբանական և ֆիզիկական որակների հատկանիշների, զինվորական ծառայության նկատմամբ դրական վերաբերմունքի, հայրենասիրության, Հայրենիքի պաշտպանության հանդեպ պատասխանատվության հետ: Ա.Յու. Տանյուխինը [42], անդրադառնալով ավագ դպրոցականների կատեգորիային, հայրենասիրության և ֆազաբացիության ձևավորման հետ տեսնում է նրանց զինվորական ծառայությանը պատրաստելու նպատակը՝ «ընտրության դաշտի» ազատ առաջնորդման մեջ, որը ներկայացնում է ռազմամասնագիտական ծառայությունը անձնային և մասնագիտական ինքնորոշման համար: Մ.Ա. Կիրպիչևը

[44-էջ153], իր հերթին, որպես նպատակ առանձնացնում է հասարակության կյանքի ցանկացած ոլորտում, այդ թվում և Զինված ուժերի շարքերում պաշտպանության գործառույթի իրականացմանը գորակոչիկի ունակությունը: Իսկ հետազոտողների մեծամասնությունը, ովքեր աշխատում են այս խնդրի վրա, գործառնում են «նախապատրաստում» և «պատրաստություն» հասկացություններով:

Ամենաընդհանուր իմաստով, նախապատրաստումն ընկալվում է որպես «...դրվածքների, գիտելիքների ու կարողությունների ձևավորում և հարստացում, որոնք անհրաժեշտ են անհատին հատուկ առաջադրանքների համարժեք կատարման համար»: Նախապատրաստման արդյունքները, որպես կանոն, մեկնաբանվում են «պատրաստություն» հասկացության միջոցով, որը մանկավարժության մեջ կրում է ներգրավող բնույթ, որը իավորում է ֆիզիոլոգիական, հոգեբանական, հանաչողական և այլ կողմեր: Երիտասարդներին զինվորական ծառայության պատրաստելու մանկավարժական համակարգի նպատակները «պատրաստություն» հասկացության միջոցով դիտարկվում են Գ.Մ. Ավերյանովի [21-էջ201], Պ.Ֆ.Ազինովի [20-էջ206], Ն.Ի. Եվսյուկովի [25-էջ192], Յու. Վ. Սիսուևայի և Վ.Ա. Տուլպովի [41-էջ38] և այլ հեղինակների աշխատություններում: Զինվորական ծառայությանը ֆազաբացիների պատրաստությանը նրանց աշխատանքներում հանդես է գալիս որպես հանրակրթական հաստատությունների, սոցիալական կառուցվածքների և հենց ֆազաբացիների փոխադրեցության արդյունք զինվորական գործունեությանը պատրաստման անցյալում, որն ապահովվում է աշխարհայացքային և մոտիվացիոն բնութագրերի զարգացմամբ ու ձևավորմամբ, որոնք ուղղված են ռազմական մասնագիտության որակական տիրապետմանը և ծառայողական պարտքի արդյունավետ կատարմանը: Օգտագործելով սույն մոտեցումը, մենք սահմանել ենք երիտասարդներին զինվորական ծառայությանը պատրաստելու մանկավարժական համակարգին նպատակը որպես երիտասարդների այնպիսի կատեգորիայի ձևավորում, ովքեր ունեն ֆիզիկական, հոգեբանական և մտավոր պատրաստություն զինվորական ծառայության պարտականությունների կատարմանը, ֆազաբացու և հայրենասերի որակներ, որոնք բնութագրվում են զինվորական ծառայությանը ուղղվածությամբ, և դրա նկատմամբ դրական վերաբերմունքով: Երիտասարդներին զինվորական ծառայությանը նախապատրաստելու մանկավարժական համակարգի նորմատիվ բաղադրիչը ստեղծվում է նորմատիվ և ծրագրային փաստաթղթերով, որոնք սահմանում են իրավական դաշտի սահմանները, որոնցում ձևավորում և գործում է երիտասարդներին զինվորական ծառայությանը պատրաստելու, ինչպես նաև դրա ձևավորման ու զարգացման հիմնական ուղղությունները որոշող համակարգը: Այս բաղադրիչն առանձնացնելու ահրաժեշտությունը կապված է նրա հետ, որ ցանկացած ելք իրավական դաշտի սահմաններից ձևավորում է մանկավարժական համակարգերում անլուծելի հակասություն, իսկ երբեմն էլ ոչնչացնում է դրանք: Նախևառաջ, նորմատիվային բաղադրիչին դասեմք տալուց, որոնք սահմանում են համակարգի գոյության բուն անհրաժեշտությունն ու հնարավորությունը: Հայրենիքի պաշտպանությունը յուրաքանչյուր ֆազաբացու սրբազան պարտն է: Հնարավորությունը, իսկ մի շարք դեպքերում նաև ֆազաբացիների մասնակցության պարտականությունը ֆազաբացիներին զինվորական ծառայության պատրաստելու մանկավարժական համակարգի մեջ նախատեսված է «Զինվորական ծառայության և զինծառայողի կարգավիճակի մասին» ՀՀ օրենքի հոդվածներով: Կրթության ոլորտում մանկավարժական համակարգի հետաքրքրությունները նախևառաջ աջակցվում են «Կրթության մասին» ՀՀ օրենքով, որը սահմանում է անձի հետաքրքրությունների պահպանման անհրաժեշտությունն ու հնարավորությունը՝ լրացուցիչ կրթության աստիճանի ձևավորման հաշվին: Տարրական զինվորական գիտելիքների ոլորտում իրավասությունները սահմանում են պետական կրթական չափորոշիչները, սակայն ֆազաբացիներին զինվորական ծառայության նախապատրաստելու հայեցակարգի վերլուծական մասում փաստարկված պնդվում է, որ չափորոշիչները չեն համապատասխանում զինվորական ծառայությանը

նախապատրաստելու պահանջներին, դրանք նույնիսկ մինչև կապված չեն: Ակնհայտ է, որ այս խնդիրը պահանջում է գիտական ու մեթոդաբանական լուծում: Այն արդեն այսօր հակասություններ է առաջացնում գիտական շրջանակներում, ընդ որում կարծիքները բաշխվում են լայն տիրույթում՝ հատուկ կարգակետներին տարիքի անհրաժեշտությունից մինչև նախնական զինվորական պատրաստությունից լրիվ հրաժարում: Իր ժամանակին ԽՍՀՄ Պաշտպանության նախարարությանը հաջողվում էր որակյալ և բուռն մանկավարժական սկզբունքների պահպանումով լուծել դպրոցականների տարրական զինվորական պատրաստության չափորոշիչների, ծրագրերի ու մանկավարժական տեխնոլոգիաների ձևավորման խնդիրը: Մանկավարժական հետազոտությունների փորձը ցույց է տալիս, որ հետազոտողները հաճախ բնութագրում են մանկավարժական գործունեության բովանդակությունը այն ձևերով, որոնց միջոցով դրանք իրականացվում են:

Մենք կօգտվենք այս մեթոդից, քանի որ ձևն ու բովանդակությունը իրենցից ներկայացնում են անբաժանելի գույգ փիլիսոփայական կատեգորիաներ: Երիտասարդներին զինվորական ծառայության պատրաստելու մանկավարժական համակարգի կառուցվածքում կազմակերպչական ձևերը, որոնք անհրաժեշտ են բովանդակության իրականացման համար, միավորում է կազմակերպչական բաղադրիչը:

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐԻ ԶԻՆՎՈՐԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ, ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սահմանված է, որ երիտասարդները, ովքեր ունեն ֆիզիկական որակների գարգացման ցածր մակարդակ և իրենց պահուստում չունեն հիմնական զինվորական-կիրառական ուղղվածություն, պակաս արդյունավետությամբ են կատարում իրենց առջև դրված խնդիրները, հատկապես զինծառայության առաջին ամիսներին: Ներկայումս հանրակրթական դպրոցների ավագ դասարաններում ֆիզիկական որակների և ուզմանկիրառական տեսակի մարզածների դաստիարակության հարցերը լուծվում են առանձին-առանձին: Ֆիզկուլտուրայի ուսուցիչը տարբեր օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ պատճառներով որպես կանոն չի զբաղվում ավագ դասարաններում սովորողների մոտ ուզմանկիրառական կարողությունների ու հմտությունների ձևավորման հարցերով: Արդյունքում առաջանում է մի իրավիճակ, երբ նախագործակազմի ունի ֆիզիկական որակների գարգացման անհրաժեշտ մակարդակ, բայց չի կարող ուղղորդել ու խնայողաբար ծախսել դրանք: Տիրապետում է ստանդարտ պայմաններում հնարքների տեխնիկային (այդ թվում և ուսումնական պարապմունքների շրջանակներում վերահսկողությամբ), բայց չի կարող այն օպտիմալ կիրառել տարբեր (ավելի բարդ) իրավիճակներում: Հայոց բանակի մարտունակությանը ապահովող հիմնական գործոնը հայրենասիրության գարգացումն է [11-էջ60-68]: Նախագործակազմի տարիքի երիտասարդների ՀՀ ԶՈՒ-ում ծառայելու նախապատրաստումը իր մեջ ներառում է հայրենիքի սահմանների պաշտպանության անհրաժեշտության բարձրացումը: Ազգ բանակ ստեղծվելուց մարտերում և իր գործունեության առաջին իսկ

օրվանից անբասիր կերպով ծառայում է հայրենիքին, արժանի կերպով կատարում է իր վրա դրված պարտքը ու խնդիրները: Յուրաքանչյուր ֆադաֆացու համար սրբազան պարտքն է ծառայել ՁՈՒ-ում տարածաշրջանի արդի ռազմաֆառական բարձր վիճակը պահպանում է ինիրական վտանգ, այդ պատճառով ՀՀՁՈՒ-ին պահանջվում է բարձր մարտունակություն և զգոնություն, բարձր կամֆ,բարձր հասկություններ: ՀՀ կառավարությունը ուշադրության կենտրոնում է պահում ՁՈՒ ռազմատեխնիկական ապահովվածությունը և նյութամատակարարման խնդիրները: Առկա սոցիալ-տնտեսական սուղ պայմաններում կատարվում է բանակի զինավորում և վերա- զինավորում:

Այս բոլորը պարաստվում է նվիրվածությամբ ծառայել հայրենիքին, անձեռնմխելի պահել հայրենիքի սահմանները, մշտապես պատրաստ լինել հակահարված տալ հակառակորդին: : Զինդեկը պարտավոր է ռազմահայրենասիրական դաստիարակություն, ռազմական պատրաստություն, ֆադպաշտպանություն հարցերում սովորեցնել , օգնել և դաստիարակել աշակերտներին, պատրաստել ապագա զինվոր դառնալու՝ ՆԶՊ գործող ծրագրերին ու չավորուցիչ ավելի մեծ պահանջներ է առաջադրում զինդեկներին: Բոլոր դասաժամերը պետք է հազեցված լինեն և ուղղված լինեն երիտասարդական գաղափարական, ֆադաֆական, բարոյական դաստիարակության ուղղությամբ: Այս աշխատանքի հաջողությունը կախված է զինդեկի մանկավարժական հմտություններից [6-1580-85]: Զինդեկի պարաստակամությունն է զիտեճալ աշակերտներին, զինծառայողների ճախպատրաստական ձևերն ու մեթոդները: Զինդեկը պարտավոր է ճախպատրաստել ուսումնական ճորմատիվների կատարմանը կրակելուն, ճոճակ ճետելուն, ուսումնասիրել զինվորական գործի հիմունքները: Այս բոլորն ավելի մեծ պահանջներ են ճերկայացնում ապագա զինվորների, ֆիզիկական և ռազմական գործի իմացությունը պահանջում է արագ կողմնորոշման հմտությունը: Մարտական մեքեճաների, տանկերի, ինճնաթիռների, համալիրների կառավարման համար անհրաժեշտ են բանիմաց զինվորներ՝ ՆԶՊ-ի խնդիրներնեն՝ -ապահովել սովորողների կողմնորոշվել ՆԶՊ առարկայի պետական ուսումնական ծրագրերի յուրացում -սովորողներին պարգաբանել ՀՀ ՁՈՒ խնդիրները, առանձնահատկությունները և ճեանակությունը -սովորողների մեջ դաստիարակել ազգային բանակում ծառայելու անհրաժեշտության գարգացումը -կազմակերպել զինվորական երդման, համագորակչային կանոնների պահանջների ուսումնասիրում և դաստիարակել դրանք անվերապահորեն կատարելու պատրաստակամությունը- պատանիներին ձանոթացնել զինվորական անձանց կյանքին և կեճցաղին, զեճիճն ու տեխնիկային տեսական և գործնական պարապմունքների միջոցով իրականացնել սովորողների շարային և հրաձգության պարապմունքները, սովորողներին զինել անհրաժեշտ ճվագազույն ռազմական զիտելիքներով ապահովել մարտունակությունը և ֆադ. Պաշտպանություն հիմնահարցերի հիմունքների յուրացումը -սովորողների մոտ ձևավորել ռազմակիրառական կարողությունները, հմտորեն կազմակերպել բարձր հատկություններ բուժօգնություն, վոխօգնություն ցուցաբերելու ուճակություններ -դաստիարակել հայոց բանակի պատմական ավանդույթներին, ֆիզիկապես և բարոյապես կայուն առողջ, դիմացկուն, բազմակողմանի գարգացած հայրենիքի պաշտպաններ պատրաստել [ՆԶՊ- մերողիկա-14]: Աճող սերնդի առողջական վիճակը հասարակության և պետության բարեկեցության կարևոր ցուցանիշն է՝ արտացոլող ոչ միայն իրական վիճակը, այլև ցույց տվող հատուկ կանխատեսումներ ապագայի համար:Երկրի աշխատանքային ճետուրները, ճրա անվտանգությունը, ֆադաֆականկայունությունը, տնտեսականբարեկեցությունը և ազգաբնակչության բարոյական մակարդակը, անմիջականորեն կախված են երեխաների, դեռահասների և երիտասարդների առողջական վիճակից: Մրա հետ կապված հասարակության առաջ կանգնած է մարդու առողջ ապրելակերպի դաստիարակման խնդիրները՝ ձգտող վճասակար սովորույթների կանխարգելմանը՝ ձիտելը, ալկոհոլը, թմրանյութերը և այլն: Այդ պատճառով վճասակար սովորույթների ազդեցությունները մարդուօրգանիզմի վրա, դրանց պրոֆիլակտիկան և կանխարգելման

հնարավորությունները շատ արդիական են ժամանակակից հասարակության համար: Զինվորական ծառայության ամենակարևոր և դժվարություններ կայացնող խնդիրներից մեկը ֆիզիկական տվյալների բացակայությունն է որը հանգեցնում է հարմարվողականության խնդիրների առաջացմանը: Բանակում մարտունակ զինվոր լինելը լամենաառաջնային գրավականը հանդիսանում է ֆիզիկական բարձր տվյալներ ունենալը: Ֆիզիկական տվյալների վրա պետք է աշխատանք իրականացնել մանուկ հասակից ուշադրություն դարձնել երեխայի ֆիզիկական ներպահանջ գարգացմանը: Մինչև բանակ գորակոչվելը երիտասարդը պետք է ունենա համապատասխան բավարար ֆիզիկական տվյալներ: Այդ իսկ նպատակով ցանկացած պարզում ուսուցանվում է Ֆիզիկական կուլտուրա առարկան, որի նպատակն է կոփել ու դաստիարակել առողջ սերունդ, և բանակուղարկել մարտունակ, ուժեղ սղաների[45- էջ30-35]: Զնագնդի Ռազմակիրառական ունակությունների և հմտությունների ձևավորման գործընթացը տարբեր տեսակի դիմացկունության, արագության, նկունության, հարպկության, ուժային և արագաուժային որակների դաստիարակության հետ ներպահանջ միավորման, տվյալ գործընթացների ուսցիտնալ ժամանակային հարաբերակցության խնդիրը հիմնական և լրացուցիչ կրթությաներջանակներում 15-17 տարեկան հասակում հանդիսանում է մասնագետների ակտուալ և կարևոր աշխատանք ֆիզիկական դաստիարակության ոլորտում: Ըստ մասնագետների այս խնդրի լուծումը հնարավոր է հետևյալ պայմանների կատարման դեպքում.

1) ունենալ կոնկրետ գիտելիքներ տարբեր ֆիզիկական որակների գարգացման տարիքային առանձնահատկությունների, ինչպես նաև նախագորակոչային տարիքի անձանց մոտ կիրառականության ձևավորման հիմունքների վերաբերյալ ,

2) ֆիզիկական կուլտուրայի պարապմունքներին կիրառել տարատեսակ միջոցներ ու ուսցիտնալ մեթոդիկաներ՝ ֆիզիկական որակներ իդաստիարակության և ուզանակիրառական ունակությունների ձևավորման առնչությամբ,

3) ուսումնական տարվա ընթացքում տիրապետել օպերատիվ տվյալների ֆիզիկական որակների դաստիարակության միջոցների և ուզանակիրառական ուղղվածության վարժությունների շարժողականունակությունների ու հմտությունների ձևավորման հարաբերակցության վերաբերյալ,

4) որոշել ժամանակի օպտիմալ հարաբերակցությունը ֆիզիկական կուլտուրայի պարապմունքներին՝ հիմնական ֆիզիկական որակների գարգացման համար,

5) սահմանել պարապմունքների վրա մանկավարժական ազդեցության օպտիմալ համադրություն և հաջորդականություն, որոնք անցկացվում են ավագ դասարաններում հիմնականում լրացուցիչ ուսուցման երջանակներում:

Գիտական հետազոտությունների տվյալները ունանկավարժական փորձը վկայում են, որ ուզանակիրառական ուղղվածության վարժությունների կիրառումը և շարժողական գործողությունների ուսուցման դեպքում դրանց կիրառության մեթոդիկան ու ֆիզիկական որակների դաստիարակությունը պատանիների հետուսումնական ծրագրի տարբեր բաժիններով նպաստում է նրանց ֆիզիկական պատրաստության ցուցանիշների աճի վրա՝ բանակում ծառայությանը նրանց պատրաստելու համար: Նախագորակոչային տարիքի անձանց մոտ ուզանակիրառական կարողությունների ու հմտությունների ձևավորման խնդրի առանձնահատկությունը կապված է շարժողական փորձի հետագա հարստացման և նոր, առավել բարդ շարժողական գործողությունների յուրացման հաշվին իրենց «պահեստը» մեծացնելու հետ՝ որպես հաջող ուզանական գործունեության արդյունք: Նախագորակոչային տարիքի անձանց հետ ուսումնական պարապմունքներում

հանախ կիրառվում են ընդհանուր զարգացնող ուժային ուղղվածության վարժություններ՝ դրանց կիրառման հեշտության և պարապոզների արագ արդյունքների հասնելու պատճառով: Կիրառական առումով բարդությամբ տարբերվում են առարկաներով, զենքերի մակետներով վարժությունները՝ պաշտպանության ու հարձակման իմիտացիայի համար:

Դրանք բնութագրում է կոորդինացիոն բարդությունը՝ շարժումներում ու ձեռքերի, ոտների, իրանի դիրքերում, ինչպես նաև հավասարակշռությանը արժանանալու, քայլի, վազի, ցատկերի վարժություններում և վարժություններ, որոնք միավորվում են հնարքների ու գործողությունների համադրություններում: Ընդ որում նպատակահարմար է մեծացնել միայնակ ու զույգերով կատարվող ռազմակիրառական ուղղվածության վարժությունների կատարման արագությունն ու բարդացնել ռիթմը: Նախկինում արդեն եղած համադրությունների և սովորած մեխանիզմների մեջ վարժությունների տեղերի փոփոխությունը, որոշ վարժությունների փոխարինումը մյուսներով, այդպիսով և ավելի բարդերով, հանգեցնում է կիրառական ունակությունների աճին, որոնք սերտորեն կապված են շարժումների մշակված մի ձևից մեկ այլ ձևի անցման, ներկայացված առաջադրանքի կատարման փոփոխվող պայմանների և պահանջների հետ: Բացի այդ, կարևոր է չմոռանալ, որ խելամիտ համադրությունը տարբեր ուղղվածության ընդհանուր զարգացնող վարժություններում, ճկունության, հարակության վարժություններով լիցքաթափման առաջադրանքները հանգեցնում են մկանները կամային թուլացնելու ունակության լավացմանը: Վերը քվարկվածների մեծ մասը որոշում են ֆիզիկական կուլտուրայի պարապմունքների, որպես նախագորակոչային տարիքի անձանց պատրաստության ձևերից մեկի կիրառական բնույթը: 10-12-րդ դասարաններում անհրաժեշտ է ակտիվացնել հատուկ նախապատրաստական վարժությունների յուրացման, դրանց կատարելագործման և տարբեր, անձանոթ իրավիճակներում ռազմակիրառական կարողությունների ու հմտությունների կատարելագործման նպատակով կիրառության դասավանդման կազմի աշխատանքները: Ինչպես նաև չպետք է վախենալ նախագորակոչային տարիքի անձանց հետ պարապմունքներում սկզբում նախապատրաստական, իսկ հետո, ըստ յուրացման չափի, զարգացնող, հատուկ՝ նախապատրաստական վարժություններ, որոնք նպաստում են բարդազմակիրառական վարժությունների տեխնիկայի ու տակտիկայի յուրացմանը: Նման վարժություններ են հանդիսանում օրինակ նոնակի նետման վարժությունների տեխնիկայի տիրապետումը, ըմբռնարտի կամ սպարտային խաղերի, մարմնամարզության և լողի տեխնիկայի հնարքների յուրացման ու ամրապնդմանը արժանանալը: Դրա հետ մեկտեղ հատուկ նախապատրաստական վարժությունների կիրառությունը պահանջում է ֆիզիկուլտուրայի ուսուցչից ուսուցման դիպակտիկ սկզբունքների, հաջորդականության ու համակարգվածության, մատչելիության և անհատականացվածության պահպանում:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ավագ դպրոցական տարիքի երիտասարդի բազմակողմանի դաստիարակությունը իրենից ներկայացնում է երիտասարդների մոտ շարժողականության գործունեության բարձրացմանը: Անհրաժեշտ է որպեսզի դպրոցական տարիքի երիտասարդները ունենան մտապես շարժողական ակտիվություն, որն էլ իր հերթին կնպաստի նրանց մոտ բազմակողմանի զարգացվածության դաստիարակմանը:

2. Յուրաքանչյուր հայ պետք է իր գիտակցության մեջ միշտ բարձր պահի հայրենիքի նկատմամբ սիրո, հավատարմության զգացմունքը: Այդ սերը պետք է փոխանցել սերնդեսերունդ, փափայել այնպես ինչպես մեր նախնիները:

3. Հիմնավորվել է, սովորողների հայրենասիրական դաստիարակության կատարելագործման մանկավարժական ուղիներն ու միջոցները, հայրենասիրական դաստիարակության համակարգի ձևավորման և զարգացման ծրագրերի իրականացումը:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆՔ

1. Աւթատանֆային տետր, <> ուղղագրիտական հանդեսի հավելված
2. Ամիրջանյան Յու.Ա.Սահակյան<> (ուսում.ձեռնարկ)2004
3. Անդրեասյան Հ.Պ. Ռազմահայրենասիրական դաստիարակությունը դպրոցում: Երևան 1982 թ.
4. Այվազյան Ա. Մ. Հիմնատարրեր ազգային անվտանգության հայեցակարգի, 1-ին մաս: Երևան 2004 թ
Այվազյան Ա.Մ.Ազգային և ազգային-պետական գաղափարախոսություն: Երևան 2003թ.
5. (Ատենախոսություն) Մուրադյան Վարդան ԱՇոտի, Երևան, 2015թ.
6. Անդրեասյան Հ.Պ.ՆՆՀԴ-ի դաստիարակությունը դպրոցում Երևան 1982թ.
7. Բաբանսկի, Մանկավարժություն, Մաս 2, Երևան, 1987թ.,
8. Գյուլմար պետական մանկավարժական ինստիտուտ:

Դ ա ս ա պ լ ա ն

ՈՒսուցիչ՝ Գևորգ Հարությունյան

Առարկա՝	ՆԶՊ	Ամսաթիվ 20.10.2023թ.	Կիսամյակ	2	Դասարան	9
Աշակերտներ	20	Տղա 14	Աղջիկ 6			
Թեմա՝	Հարակից երկրների Զու կառուցվածքը և սպառազինությունը					
Նոր թեմա	Պայքար հակառակորդի տանկերի և գրահամեֆենաների դեմ					
Օգտագործվող նյութեր՝	9-րդ դասարանի <ul style="list-style-type: none"> ● Պատասաներ, նկարներ ● Տեսալսելիքի դիտում ՉՓ և ՀՄՄ-ի մասին 					
Դասի նպատակը՝	<ul style="list-style-type: none"> ● Սովորողներին ծանոթացնել հարակից երկրների ԶՈՒ, նրանց ռազմական շինարարության ուղղվածությանը: ● Ծանոթացնել աշակերտներին հակառակորդի տանկի և գրահամեֆենայի դեմ կռվելու եղանակներին, իմանալ դրանց խոցելի և թույլ տեղերը: ● Բացատրել տանկերի, ՉՓ և ՀՄՄ դեմ պայքարելու հնարավորության մասին: ● Իմանալ խոցվող միջոցների բնութագրերը: 					
Վերջնաքայունքները	<ul style="list-style-type: none"> ● Գաղափար ունենա հարակից երկրների ԶՈՒ կառուցվածքի և սպառազինության մասին: ● Գիտենալ տանկերի, հետևակի մարտական մեֆենաներ /ՀՄՄ/, գրահապատ փոխադրիչներ /ՉՓ/ մարտական բնութագրերը և դրանց խոցելի տեղերը ● Պատկերացում ունենա մոտոհրաձգային ջոկի /ՄՀՁ/ տանկերի և գրահամեֆենաների դեմ պայքարելու հնարավորությունների մասին: ● Իմանալ հակատանկային միջոցների մարտական բնութագրերը և գրահատելիկայի դեմ պայքարի հնարքները : ● Իմանալ ՄՀՁ հնարավորությունները տանկերի և ՀՄՄ-ի և ՉՓ-ի դեմ պայքարելու: 					

Գործողություններ /ժամ/ տևողություն/	Ուսումնական գործունեություն և Աշակերտներ	Պլանավորված նազանդարություններ	Առանցքային հարցեր հիմնական ստուգումներ/հանձնարարությու ն վերջնարդյունքը նպաստում է դասի նպատակին	
1 րոպե		Կրկնում են հանձնարարված նյութը	<ul style="list-style-type: none"> ● Աշակերտների հաշվառում ● պաստառի կահավորում 	
3 րոպե	Աշակերտները ակտիվ կերպով մասնակցում են ամփոփիչ հարցերի ֆննարկմանը	Ըստ աշակերտների կողմից հնչեցրած պատասխանների գրատախտակին կազմում է համառոտ դասի պատկերը և նկարում են ՀՄՄ, ԶՓ – ի պայմանական նշանները:	Այս փուլի նպատակն է՝ <ul style="list-style-type: none"> ● թարմացնել աշակերտների հիշողությունը ● Նպաստել աշակերտների հետագա ակտիվությանը: 	
7 րոպե	Աշակերտները գրում են ամփոփիչ գրավորը /Թեստ 5 / հարց	Աշակերտներին բաժանվում է թեստային հարցերը	Նպատակն է ստուգել աշակերտների գիտելիքները այս թեմայի շուրջ:	
20 րոպե	Աշակերտները ձեռքի տակ ունեցած աղբյուրներից /գիրք, համացանց/ օգտվելով կատարում են ինֆնուրույն աշխատանք	Աշակերտների բացատրվում է ինֆնուրույն աշխատանքի կատարման ձևը, ուղորդող պարզաբանումներ տալով	<ul style="list-style-type: none"> ● Բարձրացնել ինֆնուրույնություն ● Զարգացնել մտածողություն ● Զարգացնել ժամանակի կառավարման նկունություն 	
5 րոպե	Ներկայացնում են ինֆնուրույն աշխատանքի պատասխաններ ը	Ուղղորդիչ հարցերով ամփոփում է ուսուցանվող նյութը	Աշակերտների համար ստեղծումվում են սեփական կարծիք հայտնելու և	

			պարզաբանելու հնարավորություն:	
9 րոպե	Աշակերտները գրում են ամփոփիչ թեստ		Ստուգել աշակերտների ինֆորմացիայի ուսումնառությամբ ձեռք բերված գիտելիքների խորության մակարդակը	
գնահատում	Այս դրախտի բնութագրում կատարվում է միավորային գնահատում			
Տնային աշխատանք	Կրկնել ուսումնական նյութը:			

Տնօրենի ուսումնական աշխատանքների գծով տեղակալ՝ _____ Լ.Ավդալյան